

Dodatek k Analýze stávající situace ve vyučování předmětů: dějepis, občanská nauka a český jazyk a literatura (žáci SVP)

Pro projekt Dějiny, kultura a společnost 20. století
v digitálních zdrojích knihovny MKC
(CZ.02.3.68/0.0/0.0/18_067/0012386) vypracovalo
Multikulturní centrum Praha.

Autorky: Lenka Barišová, Tatiana Bírešová, Karina Hoření

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

5. Fokusní skupina týkající se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Poslední fokusní skupina našeho projektu se týkala začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP) a odlišným mateřským jazykem (dále OMJ) do výuky skrze upravené vzdělávací materiály. Pro tyto skupiny jsou určeny materiály v kapitole DVZ 7 – Češi, Němci, Židé (1918–1938) pro žáky se SVP a s vyučujícími jsme probírali, s jakými skupinami žáků mají zkušenosti a jaké výukové metody jsou pro ně vhodné.

5. 1. Metodologický přístup ke tvorbě fokusních skupin

Fokusní skupina proběhla 22. 9. 2022 a konala se online. Online formu jsme zvolili, protože ji preferovali účastníci, pro které by bylo náročné jezdit do Prahy výlučně kvůli dvouhodinové fokusní skupině.

Fokusní skupiny se zúčastnily dvě zástupkyně MKC a pět vyučujících humanitních předmětů ze dvou ZŠ, které dlouhodobě spolupracují na projektu (a testovaly ostatní DVZ). Jedná se o ZŠ Hovorčovice a ZŠ Pečky. V těchto školách jsme oslovili i speciální pedagožky, ale žádná se nemohla fokusní skupiny v daném termínu zúčastnit, stejně tak se nemohli zúčastnit zástupci spolupracující školy ZŠ Zelená. S pedagogem jsme se tedy domluvili na individuální konzultaci. K fokusní skupině se připojili i další dva odborníci na vytváření přístupných studijních materiálů, kteří spolupracují na vývoji DVZ 7. Otázky do diskuze pro ně nebyly vždy relevantní, ale seznámili se tak s vyučujícími, kteří testují naše společně vytvořené materiály a mohli se také zeptat na nutný kontext, ve kterém testování probíhá.

Scénář

Fokusní skupina byla tematicky rozdělena na dvě poloviny. V první polovině jsme se zajímaly o zkušenosti s žáky s OMJ (protože jsme předpokládaly, že vzhledem k příchodu žáků z Ukrajiny do českých škol se bude jednat o dominantní téma).

Ve druhé části jsme se věnovali žákům s SVP. Scénář je přiložen jako příloha této zprávy.

Obě části pak měly stejné tematické okruhy a pořadí otázek.

1. Jaká je situace na vaší škole a ve vašich třídách? (Kolik dětí s OMJ, SVP učíte? Jaký je vývoj v čase?)
2. Jaké jsou vaše zkušenosti? (Jaké jsou potřeby žáků? Jaké učební materiály využíváte?)
3. Jakou podporu byste potřebovali? (Jaké znalosti a typy výukových materiálů?)

5. 2 Průběh fokusní skupiny

Žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ)

V první části fokusní skupiny jsme chtěli reflektovat velmi aktuální téma příchodu ukrajinských dětí. V obou školách nastoupili v novém školním roce žáci a žákyně z Ukrajiny a všechny vyučující je měli ve svých třídách. V každé škole šlo ale spíše o jednotky žáků a nikoliv vyšší desítky, jako ve školách ve velkých městech.

Přesto pro vyučující byla náročná především situace, kdy žáci neznají ani základy jazyka. V takových situacích pokládali za nemožné, aby se žáci zapojovali do výuky způsobem, který předpokládají námi vyvinuté aktivity. Pro začlenění žáků spíše preferovali nějaké typy intenzivních kurzů češtiny. Jako další hlavní problém začleňování nově přichozích žáků ale také viděli jejich častou fluktuaci a delší časové vyhlídky – není jisté, jestli konkrétní rodiny chtějí zůstat v ČR.

S vyučujícími jsme se shodli na tom, že reagovat na současnou situaci, kdy do škol přichází nárazově velké množství žáků a žákyně, naše materiály nemohou.

Dlouhodobě nejlépe využitelné zůstávají materiály, které by využili už před důsledky ukrajinské války tj. pro žáky, kteří už mají základní znalosti češtiny a dokáží se tedy zapojit do práce s celou třídou. Proto se zdá, že vzniklé materiály, které jsou určeny žákům s češtinou na úrovni A2 a materiály pro domácí přípravu, jsou dostačující pro žáky s OMJ, které se běžně ve školách vyskytují.

Vyučující ale navrhovali menší důraz na domácí přípravu, na kterou nelze takto spoléhat u všech žáků.

Zároveň ve své praxi využívají i další jazyky (angličtina, ukrajinština) a proto není nutné se jim vyhýbat ani ve vznikajících materiálech.

Důležitou připomínkou pro autorský tým, které zahrneme do výsledných vzdělávacích materiálů, bylo, že téma multikulturního soužití a historie je třeba otevírat i s žáky původem z České republiky. Vítají proto materiály, které upozorňují na paralely české a ukrajinské historie.

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)

Naše respondentky se shodly na tom, že pracují s mnoha žáky a žákyněmi, které mají různé typy speciálních potřeb, které nemusí být vždy potvrzeny diagnózou poradenského pracoviště. Spíše, než že pracují s většinou “normálních” žáků a několika s SVP vyučující dnes vidí svou situaci tak, že pracují s velmi heterogenními třídami a žáky různé úrovně. Vítají tudíž i když jsou materiály připraveny pro žáky různé úrovně a různých schopností – v různých situacích mohou různí žáci sáhnout po zjednodušené variantě (původně označené jako LMP a OMJ). V jedné škole patří dokonce k součástí vzdělávacího procesu, že žáci sami ohodnotí svoji úroveň a podle toho zvolí úlohu.

Vyučujícím vyhovuje, že nakonec mají k dispozici tři verze různé náročnosti (původní, pro dyslektiky, pro LMP+OMJ), s tím, že tyto verze jsou využitelné pro širší skupiny žáků, než ty s konkrétní diagnózou.

Pro finální verze vzdělávacích materiálů tedy nebudeme pro zjednodušenou verzi používat nálepku “LMP a OMJ” a tuto verzi uděláme viditelnější pro vyučující, protože z naší výsledků fokusní skupiny je zřejmé, že bude mít širší využití. Původní verze může s důrazem na analytické schopnosti být dostačující (s podporou vyučujících) i pro žáky mimořádně nadané.

Od učitelů jsme nezískali rozsáhlejší informace ohledně zkušeností s výukou žáků a žákyň s vadami zraku a sluchu, vyučující nemají v této chvíli ve svých třídách takové žáky.

Na závěr jsme vedli debatu i s odborníky na přístupné materiály ohledně dalších možností (ukázalo se, že 3D modely tisknutelné na 3D tiskárně by vyučující uvítali a nejen pro zrakově postižené žáky) ale také způsobů, jak označit upravené materiály a kam je umístit na web.

5. 3. Závěr

Fokusní skupina splnila několik cílů. Měli jsme možnost dále prohlubovat spolupráci a důvěru mezi vyučujícími spolupracujícími v projektu. Zmapovali jsme situaci na běžných školách, kde mají vyučující zkušenosti s množstvím žákyň a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ukazuje se tedy, že materiály zaměřené na takové žáky v praxi nejsou dostupné a naše materiály tuto mezeru zaplňují. V neposlední řadě se ukázalo jako pozitivní, že především materiály zamýšlené pro žáky se sníženým intelektem mohou mít širší využití i pro další skupiny žáků.

Ověřili jsme si, že způsob, kterým jsme přistoupili k úpravě výukových materiálů je funkční s tím, že při vývoji dalších provedeme drobné úpravy (menší důraz na domácí přípravu pro OMJ, změna názvů upravených materiálů).

Příloha

Scénář fokusní skupiny k žákům se SVP

Pozdrav

Představení

Úvod a organizace

Okruhy:

A) Žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ)

A1) popis

Jaká je situace ve Vaší škole teď? Přišly ukrajinské děti? Kolik jich máte ve škole/třídě? Co to pro Vás znamená?

A2) praxe

Měli jste už dříve hodně dětí s OMJ? Jaké národnosti? Jaké jsou podle vás jejich potřeby? Jaké jsou zkušenosti např. s domácí přípravou? Přijdou vám vhodné materiály, které jste obdrželi?

A3) představa

Jak vypadá práce s dětmi s OMJ? Jak je začleňujete? Děláte pro ně speciální materiály nebo nějaké používáte? Jsou v humanitních vědách nějaké specifické překážky? Znamená to, že se třeba teď věnujete i ukrajinským dějinám?

Jak byste si představovali ideální praxi?

B) Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)

B1) popis

Jsou u vás ve třídách děti, které mají přiznaná nějaká podpůrná opatření? Jaká jsou nejčastější?

B2) praxe

Jak se Vám ve Vámi vyučovaných předmětech daří ty PO naplňovat? Jaké jsou Vaše typy? Pracují všichni žáci se stejnými materiály nebo něco upravujete? Máte nějaký zdroj materiálů? Jsou pro vás použitelné materiály, které jste dostali od nás?

B3) představa

Co byste potřebovali, abyste mohli ve svých hodinách opravdu naplňovat myšlenku společného vzdělávání? Jaké metodiky, vzdělání, materiály byste uvítali?